

Slovenski Pravnik.

Leto XXIV.

V Ljubljani, 15. februarja 1908.

Štev. 2.

Novi državnozborski volilni red v praksi.

(Dalje in konec.)

VI.

Paragrafa 16 in 17 pripovedujeta o volilnem komisarju: »Vsaki volilni komisiji prideli politična oblast, in sicer za deželno glavno mesto deželna vlada, za druge kraje pa pristojno c. kr. okrajno glavarstvo volilnega komisarja.«

Ker je po obstoječem volilnem redu vsaka občina volilni kraj in ker se vrše vse volitve na en dan (izvzemši Dalmacijo in Galicijo), je povsem umevno, da izgube vsi oni volilni komisarji svojo aktivno volilno pravico, kateri na dan volitve, izvršujoči posel volilnega komisarja, poslujejo v drugih občinah in kateri se ne morejo pravočasno udeležiti volitve v svoji občini.

To je malenkost spričo občne volilne pravice in glede na to, da je le malo volilnih komisarjev, ki na ta način izgube svojo volilno pravico, — tako se mi je od neke strani ugovarjalo. Iz prakse pa hočem dokazati, da to ni malenkost.

Pri zadnjih državnozborskih volitvah je okrajno glavarstvo porabilo 20 do 30 volilnih komisarjev, ki so vsi imeli volilno pravico v mestu Ljubljani; na dan volitve so bili vsi odsotni, ker so izvrševali svojo službo in le nekaterim iz najbližnjih občin je bilo mogoče pravočasno se vrniti in izvršiti svojo volilno pravico. In tako je prišlo, da je kandidat za Ljubljano *I. H.* ostal z enim glasom pod absolutno večino in da se je potem morala vršiti ožja volitev, dočim bi tega gotovo ne bilo, ako bi se zakonito zajamčena volilna pravica ne bila volilnim komisarjem preprečila.

Ako se upošteva občna volilna pravica, zakaj se jo krati volilnim komisarjem, ki pripadajo povsem politično zrelem slojem? Ni li to pomankljivost zakona?

VII.

Volilna komisija obstoja iz 7 oziroma 5 članov (ne všteti volilnega komisarja), od katerih voli občina 3, oziroma 2 člana (ako je pod 1000 prebivalcev).

Ne bom vpošteval konsekvence, ako občina noče voliti svojih zastopnikov v volilno komisijo, ali ako izvoljeni člani sploh nočejo vstopiti v volilno komisijo. V takih slučajih prevzame volilni komisar vse posle volilne komisije (§ 24., odst. 2.). Vobče pa se je prakticiralo tako, da si je volilni komisar privzel dva zaupna moža, ki sta pri volilnem uradovanju sodelovala. V zakonu pa take določbe ni in si je sploh volilni komisar lahko pritegnil zaupnika, oba eni stranki pripadajoča, ter je imel »plein pouvoir«.

Mimogrede naj omenim še določbo §-a 17, odstavek 3, ki veleva, da mora vsaki volilni komisiji volilni komisar še pritegniti zapisnikarja, ki piše zapisnik o poslovanju pri volitvi in ki vpisuje vse dogodke med volitvijo, osobito sklepe volilne komisije.

Občina *I.* ima 24 volilcev, razun župana same analfabete. Kje naj si volilni komisar poišče zapisnikarja in čemu tudi?

VIII.

§ 20 veleva: »Sklepi volilne komisije so veljavni z relativno večino glasov, ne glede na število glasovalcev.« — § 21 veleva: »Volilni komisiji pa pristojna odločitev o pravici za oddajo glasovnice ali o pravilnosti oddanih glasov le takrat: *a)* ako je dvom o identiteti volilca; *b)* ako nastane dvom o veljavnosti ali neveljavnosti posameznih oddanih glasov; *c)* ako se ugovarja volilni pravici osebe, ki je vpisana v volilni imenik. — Ugovore pod črko *a* in *b* smejo vložiti ne samo volilni komisar in člani volilne komisije, ampak tudi volilci sami, dokler ni dotična oseba oddala svojega glasu; ugovore pod črko *c* pa samo takrat, ako se trdi, da je dotična oseba od dneva pravnoveljavnosti volilnega imenika izgubila volilno pravico v zmislu §-a 4 volilnega reda.«

To so pač tri »pentlje«, iz katerih se vsaka volilna komisija lahko izmuzne, ako hoče strankarsko postopati! In katera

volilna komisija, obstoječa iz raznih strank, je popolnoma objektivna? Slučaji iz prakse!

1.) 16 let stari fantè pride pred volilno komisijo, predloži legitimacijo ter hoče oddati glasovnico. Volilni komisar ugovarja. Dognalo se je, da je njegov oče enakega imena in priimka kratko pred pretekom reklamacijske dobe umrl, ter da se ni niti njegovega očeta, niti mladoletnega sina pravočasno reklamiralo iz volilnega imenika. Člani volilne komisije so soglasno, vkljub energičnemu ugovoru volilnega komisarja pritrdili volilni pravici dotičnega fanta, ker se nobena točka *a, b, c*, zgoraj navedenega besedila ne da uporabljati in ker je bila prilika dana, da bi se bilo imenovanega med reklamacijsko dobo izločilo iz volilnega imenika.

Ni li »nonsens«, da se je 16 letni fant posluževal splošne volilne pravice, ko je vendar glavna določba splošne in enake volilne pravice — izpolnjeno 24. leto? In vendar se ni dalo proti sklepu volilne komisije, ki je formalno pravilen, ničesar ukreniti!

2.) Popolnoma pravilno izpolnjena glasovnica (še celo kaligrafično lepo) seje glasila: »Dr. I. Ž., državni poslanec v Ljubljani.« — To glasovnico, ki je bila gledé identitete kandidata povsem jasna, je volilna komisija zavrgla, češ, da je državni zbor razpuščen in da danes (na dan volitve) še ni nobenega državnega poslanca.

3.) Neka glasovnica se je glasila: »Jaz Anton C. volim za državnega poslanca gospoda I. D., posestnika v Postojni.« — To povsem jasno glasovnico so hoteli nekateri člani volilne komisije razveljaviti, sklicujoč se na § 30, odst. 3 volilnega reda, češ, da je smatrati prvo ime za ime predlaganega poslanca. In kmalu bi bil dobil Anton C. en glas za državnega poslanca, kar se mu seveda niti sanjalo ni.

Taki in enaki sklepi so se izvršili pred očmi in kljubu protestu volilnega komisarja.

Iz tega se pa jasno vidi, da nima volilni komisar nikake odločilne oblasti, a to je brez dvombe pomanjkljivost zakona.

IX.

§ 23, odst. 3 ima jako važno določbo, da smejo stranke, ki se poganjajo za kandidata, zahtevati 2 do 5 zaupnikov, v večjih

mestih celo do 20, ki prisostvujejo vsemu volilnemu dejanju do razglasitve volitve.

To zakonito določbo so izkoristile vse stranke v prav obilni meri. A jaz ne smatram, da bi ta določba imela kak poseben pomen, kajti volilni komisar je na podlagi instrukcij itak dolžan, da imenuje v volilno komisijo člane izmed vseh strank, ki so postavile kandidate; kaka prevara ali zloraba uradne oblasti je skoraj izključena, vsaj v slovenskih deželah se ni pozivel nikak slučaj. Pač pa je ta določba dovedla tudi »ad absurdum«, kar naj bo v nastopnem povedano.

Stranka *X* je imenovala štiri zaupnike, ki so ves čas volilnega dejanja prisostvovali volitvi v *B* in tudi glasovnice oddali. A pri štetju glasov se je izkazalo, da kandidat stranke *X* ni dobil niti enega glasu, torej niti od lastnih zaupnikov! Da je bilo presenečenje in blamaža za stranko *X* velika, je umevno, a kaj se hoče: »Vrag je čez noč ljulko zasejal« in pravica stranke do svojih zaupnikov je postala absurдна!

X.

§ 32 govori o glavni volilni komisiji. Ta glavna volilna komisija sestoji iz 7 članov; 3 izbere občinski zastop občine, kjer ima svoj sedež ta volilna komisija, 3 pa volilni komisar izmed volilcev tega volilnega kraja, 7. člana se pa voli, kakor pri drugih volilnih komisijah. Predsednika se voli z relativno večino. Pri določanju izida posameznih volitev nima razen komisije ter volilnega komisarja nihče dostopa na volišče. Predsednik glavne volilne komisije razglasi izid volitve, ko se volilni prostor zopet odpre.

»Glavni komisiji ni dovoljeno preskušati postopanja posameznih volilnih komisij, temveč le sestaviti posledke posameznih volitev in o tem sestaviti zapisnik.«

Vsa določba o glavni volilni komisiji se meni vidi povsem nepotrebna, kajti ta komisija ne more na faktičnih končnih rezultatih ničesar premeniti in njeno postopanje ni nič drugega, kakor samo skupno štetje glasov, oddanih v posameznih občinah, kar je pa na podlagi brzojavnih, pismenih in ustmenih po-

ročil volilnih komisarjev že itak skoro do pičice znano. Radi tega se pa tudi zastopniki strank, ki so člani te komisije, tega mehničnega posla — navadnega seštetja glasov — niti udeležiti nočejo; umevno, kajti pristaši propadle stranke ne marajo priti, da bi se jim še enkrat oficijalno objavil poraz; pristaši prodrle stranke pa tudi ne, ker jim je izid itak že znan in ker dobro vedo, da glavna volilna komisija ne more ničesar več premeniti na izidu volitev.

Čemu torej ta nepotreben aparat? To mehanično delo izvršuje volilni komisar, pritegnivši še dva zaupnika, kar pa ni v zakonu predpisano.

Pri tem glasovanju pa se je ponovno pokazalo, da so bili volilni akti formalno nepopolni, da so posamezne volilne komisije glasovnice »ad libitum« razveljavile, oziroma v enakih slučajih za veljavne proglasile, a glavni volilni komisiji ni dovoljeno, preskušati postopanje posameznih volilnih komisij.

Tako n. pr. je neka volilna komisija glasovnico, glasečo se na ime »Njega Veličanstvo« spoznala za veljavno z utemeljitvijo, da je Njega Veličanstvo eden največjih davkoplačevalcev in ima radi tega brez dvombe pasivno volilno pravico; druga volilna komisija pa je enako glasovnico smatrala za neveljavno z utemeljitvijo, da vladar kot faktor zakonodavstva ne more biti tudi obenem poslanec.

Sporno to vprašanje sploh ni, a vendar ne bi škodovalo, da bi prav v takih slučajih smela glavna komisija odločevati v svrho kongruence volilnih aktov.

XI.

Po zmislu §-a 1 tvorijo volilci vsakega volilnega okraja eno volilno skupino. Na Moravskem se pa voli na podlagi takozvanega narodnostnega katastra, to se pravi: volilci češke narodnosti se vpišejo v svoj in volilci nemške narodnosti zopet v svoj volilni imenik ter je na podlagi deželnega zakonodavstva vsakemu na prosto voljo dano, da sme zahtevati vpis v eden ali drugi narodnostni kataster. Na podlagi §-a 4 sme pa deželno zakonodavstvo odrediti, da je vsak volilec obvezan svoj glas oddati. Deželni zbor moravski je tudi sklenil tak zakon.

Posledica teh določb je bila nastopna:

Volilec *A* se je vpisal v češki kataster, a pozneje vsled tujega vpliva tudi v nemški kataster, ni se pa dal obenem izbrisati iz češkega katastra. Reklamacija iz enega ali drugega katastra se pa tudi ni vložila, torej je postala njegova volilna pravica v obeh imenikih pravnomočna. Ako torej volilec *A* z ozirom na volilno dolžnost na Moravskem voli v češkem oddelku in ne tudi v nemškem, bode kaznovan od nemškega, nasprotno pa od češkega glavarja; ako se sploh volitve ne udeleži, bo kaznovan od obeh okrajnih glavarjev, ako pa voli na oba kraja, bo sodno kaznovan, kajti po §-u 5 ima vsak volilec samo en glas.

Tak slučaj se v slovenskih deželah sicer ne more pripetiti, a je vendar dokaz pomankljivosti zakona.

Iz navedenih slučajev iz prakse sem hotel dokazati, da je novi državnozborski volilni red v marsičem res pomankljiv in tudi nejasen. Gotovo bi se dalo še obilo slučajev osobito iz Galicije navesti, ki bi še bolj pokazali, da je zakon mehek, kakor vosek in da ga je moči v prilog ene ali druge stranke tolmačiti in izvrševati tako, kakor je pač dotičnim, pod zaščito stoječim strankam prikladno, kajti popolna, vsestranska objektivnost in nezmotljivost je pač nemožna!

Znabiti pride tudi kranjski deželni zbor v doglednem času do reformacije deželnega volilnega reda na podlagi splošne in enake volilne pravice. Naj bi takrat poklicani faktorji uvaževali vse okolščine in tudi morebitne slučaje, da ne postane novi deželnozborski volilni red nestvor, ki si ga bode lahko vsaka stranka po svoje prikrojila in morebiti tudi zlorabljala.

L—e.

